

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR SOCIOLOGI OCH ARBETSVETENSKAP

Moral i klottersamhället

En kvalitativ innehållsanalys av diskussioner om klotter
på forumet Flashback

Examensarbete för kandidat i sociologi 15 hp

Louise Bergman

Handledare: Micael Björk

Januari, 2016

Abstract

Title: Moral of the graffiti community - a qualitative content analysis of discussions regarding graffiti on the forum Flashback

Author: Louise Bergman

Mentor: Micael Björk

Examiner: Henrik Lundberg

Type of thesis: Bachelor's thesis in sociology, 15 points

Date: January 2015

Number of characters, incl. spaces: 59 777

Purpose and problem statements: The purpose of this study was to explore why certain objects are more prominent targets for graffiti than others. This study is expected to give an idea of how morality and rationality affects what is being vandalized by graffiti or not, and hopefully contribute to increased knowledge of the subject.

- How do people who write graffiti discuss the moral implications of their actions on the message board Flashback?
- Why are some objects, according to the participants of the message board, seen as more legitimate targets for graffiti while other objects are not? How can it be explained?

Method: A qualitative approach was selected for this study, using a content analysis method of posts related to graffiti and morale that have been published on the message board Flashback. During the content analysis, posts were divided into different categories that seek to explain the underlying reasons as to why some objects are more prone to be targets for graffiti.

Findings: The current study revealed that there are many different underlying reasons as to why different items are being written on with graffiti. Social learning of deviance and subcultural normative standards play a big role as to what is seen to be more legitimate to write graffiti on and what is not. People who write graffiti often use different techniques of neutralization to maintain their morale, despite the fact that they commit acts that would normally be considered immoral. Recognition and risk-taking is a key part of why some places are more sought after to write graffiti on than others.

Keywords: Neutralization, morality, graffiti, rationality, recognition.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Syfte	6
1.2 Frågeställningar	6
1.3 Begreppsprecisering	6
1.4 Definition av begreppet moral	7
2. Tidigare forskning	7
2.1 Subkultur	8
2.2 Risktagande	8
2.3 Moral och rationalitet	9
3. Teori	10
3.1 Social inlärningsteori	11
3.2 Erkännande	12
3.3 Subkultur	12
3.4 Neutraliseringstekniker	13
4. Metod	15
4.1 Material	15
4.2 Urval	16
4.3 Genomförande	17
4.4 Studiens tillförlitlighet	19
4.5 Etiska överväganden	19
5. Resultat och analys	20
5.1 Inlärd värderingar	20
5.2 Alternativa normer och värderingar	22
5.3 Neutralisering av handlingen	23
5.4 Erkännande	26
5.5 Risktagande	27
6. Sammanfattande diskussion	28
Referenser	31
Bilaga 1 - Terminologi	
Bilaga 2 - Populärvetenskaplig framställning	

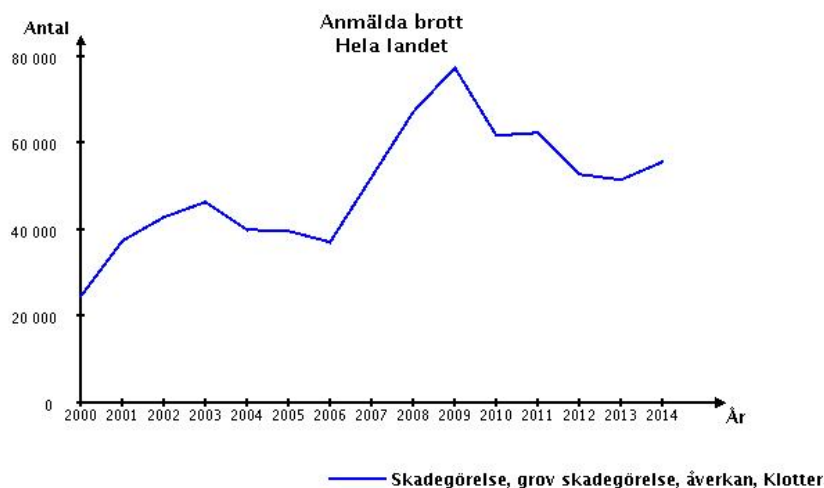
1. Inledning

Under mitten av 1980-talet växte ett nytt fenomen fram i Sverige, då ungdomar otillåtet började skriva och måla bilder med sprayfärg eller filtpenna på offentliga platser. Bilderna bestod främst av bokstavskombinationer och benämndes graffiti av utövarna medan större delen av allmänheten kallade det för klotter (Johnson, 2007 s. 249).

Klotter går under brottskategorin skadegörelse i den svenska lagstiftningen. 2004 skärptes denna lag. Lagändringen innebar ett förhöjt maxstraff, då fängelsestraffet höjdes från tidigare sex månader till ett år. Försök till skadegörelse kriminaliserades och polisen fick rätt att kroppsvisitera personer som misstänktes för försök till skadegörelse (Regeringens proposition 2002/03:138).

Brå har under åren 1995-2011 genomfört skolundersökningar där elever svarat på frågor om delaktighet i skadegörelsebrott. Dessa undersökningar visar att det skett nästan en halvering av antalet elever som uppgett att de varit delaktiga i någon form av klotterbrott år 2011 jämfört med 1995 (Ring, 2013). Det går inte heller att utläsa någon ökning av skadegörelsebrott under de senaste tio åren utifrån de självdeklarationsundersökningar som ska mäta skadegörelsens omfattning (Alvant, 2012). Men trots att andelen ungdomar som uppgett att de begått skadegörelsebrott minskat har samtidigt antalet anmälda skadegörelsebrott ökat, varav klotter är den typ av skadegörelsebrott som står för den största ökningen under 2000-talet (Alvant, 2012). Enligt Tabell 1 kan en stor ökning av antalet anmälda klotterbrott ses åren 2006 till 2010. Anledningen till detta beror främst på att ny teknik gjort det lättare att anmäla klotterbrott samt att flera aktörer inom kollektivtrafiken ändrat sina anmälningsrutiner (Alvant, 2012). En av dessa aktörer är SL, som 2007 införde nolltolerans mot klotter och anmälde ungefär dubbelt så många brott än vad de tidigare gjort tidigare år (Brå, 2008).

Tabell:1 Statistik över antalet anmälda klotterbrott i Sverige (Källa: Brå)

Även om det finns en ökad anmälningsbenägenhet för denna typ av brott är mörkertalet fortfarande stort då många fall aldrig rapporteras till polisen. Detta beror troligtvis främst på att det inte är lönsamt för offret att anmäla skadan då försäkringskostnaderna oftast är högre än värdet på det som skadats, samt den låga uppklärningsprocenten av brotten (Alvant, 2012).

Varje år läggs stora resurser på saneringen av klotter som bekostas av skattebetalarna. Enbart i kommunerna uppskattas kostnaderna för klottersanering till cirka 500 miljoner kronor varje år. De som är mest utsatta för klotter är framförallt olika aktörer inom trafik och transport, vissa fastighetsägare så som bostadsföretag och slutligen energibolag (Hollari, 2003). Däremot är det sällan personbilar och villor blir klottrade på. Varför är det så?

Detta är en fråga som knappast har uppmärksammats i forskningen, då fokus främst hamnar på brottsförebyggande arbete eller liknande. Studien förväntas ge en uppfattning om hur moral och rationalitet påverkar vad som klottras på och inte, men även varför det är så. Genom att studera texter där personer som själva klottrar diskuterar ämnet med likasinnade förväntas studien bidra till vidare kunskap om ämnet klotter. Jag har inte funnit någon tidigare forskning kring klotter som använt sig av metoden textanalys utan de flesta bygger på intervjuer. När textanalys används istället för intervjuer slipper man det som kallas en forskareffekt. Diskussionerna sker mellan individer som själva ägnar sig åt klotter och således har mer kunskap om

ämnet än vad jag har. Därför anser jag att resultatet blir mer autentiskt än om jag hade använt mig av exempelvis intervjuer.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att ta reda på varför vissa föremål klottras på och andra inte. Studien ska titta närmare på normer och regler som finns bland de som ägnar sig åt klotter och förhoppningsvis ge ökad kunskap om varför vissa saker anses vara legitimt att klottra på medan andra inte är det. Samt undersöka om klottrares syn på moral och rationalitet har någon påverkan på det hela.

1.2 Frågeställningar

- Hur diskuteras moral bland klottrare på forumet Flashback?
- Varför är vissa saker legitimt att klottra på medan andra inte är det enligt deltagarna i forumet? Hur kan det förklaras?

Hur vet jag då vilka som är klottrare och inte? Jag får helt enkelt förutsätta att de som skriver att de klottrar även ägnar sig åt klotter i verkliga livet. Det är ganska enkelt att utläsa om det är någon som inte klottrar, då de ofta är kritiska till klotter i sina texter.

1.3 Begreppsprecisering

Klotter och graffiti är två begrepp som kan ha olika betydelse för olika personer. En vanlig uppfattning är att klotter används för att beskriva något fult jämfört med graffiti som istället står för något konstnärligt. När begreppen används på olika sätt i olika sammanhang kan en förvirring skapas. Detta kan i sin tur leda till en minskad kunskap kring problemet, vilket även bidrar till en minskad kunskap om lösningar på problemet (Hollari, 2003 s. 13).

Rent språkligt har orden klotter och graffiti skilda betydelser. Nationalencyklopedin förklarar klotter som en slarvig och oläslig skrift eller teckning som skett hastigt. Klotter används särskilt för att uttrycka spontana tankar (Nationalencyklopedin, klotter). Graffiti förklaras som en text eller bild som kan vara målad, skriven eller ristad. Det är en handling som oftast sker på offentliga platser eller på någon annans egendom med motivet att dekorera platser och saker eller viljan att uttrycka sina

åsikter och känslor (Nationalencyklopedin, graffiti).

I lagtexten om skadegörelse görs ingen skillnad på klotter och graffiti, allt som förstör eller skadar egendom går under skadegörelse (SFS 1962:700, 12 kap). Polisen (2015) använder dock klotter som en underkategori till skadegörelse. Även Brå väljer att skilja på klotter och graffiti genom att benämna klotter som ett olagligt sätt att uttrycka sig medan graffiti är ett lagligt sätt att uttrycka sig. Det som avgör om något är klotter eller graffiti beror på om skriften eller målningen är ritad på en laglig eller olaglig plats (Brå, 2015).

I denna studie kommer klotter användas som det olagliga uttrycket och graffiti som det lagliga uttrycket, då jag anser att det är ett enkelt sätt att skilja begreppen åt.

1.4 Definition av begreppet moral

Studien undersöker hur individer på Flashback diskuterar rätt och fel kring klotter. I diskussionstrådarna används ofta ordet moral. Med moral menas hur individer eller grupperns uppfattning av vad som är rätt och fel styr handlingar (Nationalencyklopedin, moral). Moral kopplas ofta ihop med etik. Etik är däremot gruppen eller individens reflektioner över vad som är rätt och vad som är fel (Nationalencyklopedin, etik.). Etik är alltså teorin, läran om vad som är rätt och fel. Medan moral är praktik, hur vi agerar utifrån den etik vi har. Då studien utgått från deltagarnas reflektioner och diskussioner kring moral innebär det att det är etiken som har studerats. Dock är moral det begrepp som använts av deltagarna och det används därför också i studien.

2. Tidigare forskning

Tidigare forskning om klotter är huvudsakligen fokuserad på det brottsförebyggande arbetet samt diskussionen om klotter ska betraktas som vandalism eller konst. Jag har inte funnit någon specifik forskning inriktad på moral inom klotterkulturen och använder mig därför av forskning på andra brottsliga handlingar som jag anser är applicerbara i min studie.

2.1 Subkultur

Det är inte ovanligt att nybörjare inom klotter- och graffitivärlden skaffar sig färdigheter och motivation från en slags mentor, vilket innebär en person som har erfarenhet inom klottermålandet. Mentorn lär nybörjaren att det finns en publik för det arbete de utför, vilket skapar en motivation hos nybörjaren (Lachmann, 1988). I Richard Lachmanns (1988) studie berättar samtliga informanter att de träffat sina mentorer bland äldre skolkamrater när de gick i högstadiet eller på gymnasiet. Även Mariane Hedegaards (2014) studie visar att de ungdomar som dras till "klotteramhället" främst gör det under den period de går från skollivet till vuxenlivet. Denna övergång är en turbulent och känslomässig period kopplad till individens biologiska mognad samt samhällets krav, det är inte ovanligt att en känsla av tomhet infinner sig och en svårighet att se en meningsfull framtid. Hedegaard (2014) beskriver klotter som ett resultat av ungdomars svårighet att tackla denna övergång. En del ungdomar lockas till klottersamhället för att återskapa sin identitet. Klottersamhället är som ett parallellt samhälle med sina egna villkor, det finns en slags gemenskap som är löst organiserad samt mindre grupper, så kallade crews, där målarna hjälper varandra och målar tillsammans. Genom att bli medlem av klottersamhället möter de andra ungdomar i samma situation som de själva (Hedegaard, 2014).

I denna värld kan de som känner sig annorlunda eller utanför få en plats då det viktiga är vad du gör, inte vem du är. Det finns två sätt att få bekräftelse och respekt. Antingen genom att vara tekniskt skicklig och prestera bra målningar eller genom att måla på riskfyllda och svåråtkomliga platser där risken att bli upptäckt är hög (Johnson, 2007 s. 265). Att bli bekräftad eller erkänd av omgivningen är den främsta drivkraften enligt Michael Johnsons studie, denna strävan kan jämföras med hur andra söker respekt genom exempelvis en yrkeskarriär. Genom att bli bekräftad skapas en identitet i relation till andra och en känsla av att vara någon. Johnson menar att klotter fyller en funktion för klottermålarna på många olika plan och kan därför ses som en rationell handling för utövarna (Johnson, 2007 s. 271).

2.2 Risktagande

Stephen Lyng (1990) har studerat risktagande i form av edgework. Detta begrepp innefattar aktiviteter som innebär ett klart hot mot det fysiska eller psykiska

välbefinnandet, eller ett hot mot en ordnad tillvaro. Den "edge" eller gränslinje som en edgeworker möter kan bestå av en ordnad självkänsla kontra en oordnad självkänsla, liv kontra död, förstånd kontra vansinne, och så vidare. Lyng (1990) betraktar edgework som ett användbart teoretiskt perspektiv för att förstå och förklara risktagande i allmänhet. Enligt honom finns ett gemensamt drag hos de som utövar edgework, och det är att synen på användandet av kunskap är det viktigaste elementet i erfarenheten.

1986 publicerades en samhällsvetenskapligt inriktad studie om edgework av Lyng and Snow, som etnografiskt studerade fallskärmshoppare. Han fann att fallskärmshoppare var mycket fixerade vid sin egna och andras kunskap om fallskärmshoppning och att denna kunskap skapade en hierarki inom gruppen (Lyng, 1990 s. 859). En nödvändig förmåga för edgeworkers är kompetensen att kunna behålla kontroll över en viss situation, som allmänt kan ses som okontrollerbar. De flesta som ägnar sig åt edgework menar att denna kompetens är medfödd och att endast vissa människor har vad som krävs för att utöva edgework. På så sätt skapas en elitistisk orientering och en känsla av solidaritet bland de "utvalda" (Lyng 1990 s. 860). Det är då inte ovanligt att man söker sig till ännu större utmaningar som exempelvis att hoppa fallskärm under påverkan av droger. Att klara av en utmaning som ligger mycket nära gränslinjen kan ge individen en känsla av självförverkligande och självbestämmande (Lyng, 1990).

2.3 Moral och rationalitet

Forskning indikerar att inbrottstjuvar väljer sitt potentiella mål utefter ett rationellt tänkande med en sammanvägning av förväntad belöning och förväntad risk. Det som inbrottstjuvar fokuserar på är målets lättillgänglighet, tillgångar, säkerhet och chans att komma undan (Taylor, 2014). Även tjuvens moraliska kompass spelar stor roll för val av mål och vad som stjäls.

Denna moral kan förstås och förklaras genom olika neutraliseringstekniker som bygger på att brottslingar neutraliserar och på så sätt rättfärdigar sina handlingar för att kunna engagera sig i kriminellt beteende. Vid rättfärdigandet sker en rationalisering av handlingen vilket innebär att individen i efterhand konstruerar en bild av att denna agerade med goda intentioner. Rationaliseringen ligger sedan till

grund för ytterligare brott (Taylor, 2014). Emmeline Taylors (2014) studie visar att inbrottstjuvar underbygger sina val med neutraliseringstekniker för att skapa en bild av sig själv som en ansvarsfull person och på så sätt minska konflikten mellan sin moraliska självbild och sitt omoraliska beteende. Taylor (2014) identifierar flera tekniker i sin studie. Först och främst teknikerna "förnekande av skada" samt "förnekande av offer", då tjuvarna hävdar att offren inte tog någon skada för att de hade tillräckligt med tillgångar. De hävdade till och med att offren utnyttjade händelsen genom att överskatta värdet på det som stulits för att på så sätt gå med vinst. Detta tankesätt kan kopplas till tekniken "fördömmande av den som fördömer". Tekniken "rättfärdigande genom jämförelse" framkom i beskrivandet av andra inbrottstjuvar. De som bröt sig in när någon var hemma eller stal från barn och äldre ansågs vara sjuka personer och handlingarna var fel och motbjudande. Genom att jämföra sig med personer som var värre kunde de rättfärdiga sitt eget beteende (Taylor, 2014). Vissa informanter använde sig även av teknikerna "förnekande av ansvar" samt "försvar av nödvändighet", då de hävdade att handlingarna var utom deras kontroll. En av anledningarna var att de trots kompetens inte kunde få arbete och därför inte kunde följa ett laglydigt levnadssätt. Resultatet av studien visar att inbrottstjuvarna använder sig av dessa självreglerade moralkoder för att motivera sina egna handlingar, samt förminska allvarligheten och skadan genom att jämföra sig med andra (Taylor, 2014).

3. Teori

Tre teorier har valts för att förklara de val som klottrare gör och varför dessa görs. Social inlärningsteori används för att förklara varför en person börjar med klotter samt hur moral och regler bland klottrare lärs ut. Teorin om subkultur har för avsikt att förklara hur alternativa normer skapas samt vad klotterkulturen gör för medlemmarna och hur rådande normer påverkar klottrarens handlingar. Teorin om neutraliseringstekniker redogör för de mekanismer som gör det möjligt för en enskild människa att begå norm- och lagöverträdelser. Samtliga teorier ska hjälpa mig att identifiera orsaker till varför vissa saker ses legitima att klottra på medan andra anses vara illegitima.

3.1 Social inlärningsteori

Ronald Akers teori om social inlärning är en teori som utvecklats utifrån Edwin Sutherlands teori om differentiella associationer, med tanken att ge en mer fullständig förklaring till kriminellt och normbrytande beteende (Akers, 2009 s. 47). Sutherlands teori bestod av nio påståenden som ämnade förklara vad som får en individ att begå brottsliga handlingar (Akers, 2009 s. 22). Den sociala inlärningsteorin består däremot av fyra huvudkoncept:

- *Differentiell association* - beskrivs av Akers som "...direct and indirect, verbal and nonverbal communication, interaction, and identification with others." (Akers, 2009 s. 52). Differentiell association innebär alltså den kommunikation, interaktion och identifikation som sker både direkt och indirekt samt verbalt och icke-verbalt mellan olika individer. I vilken grad av intensitet, frekvens, prioritet och varaktighet en individ associerar sig med andra påverkar sannolikheten för att individen ska ta efter beteenden. Ju intensivare och längre en association är, desto större effekt har den (Akers 2009 s. 52).
- *Differentiell förstärkning* - betyder att ett beteende är en funktion av de belöningar och bestraffningar som en individ får på sitt beteende. Belöningar kan förstärka ett beteende medan bestraffningar kan försvaga det. Belöning och bestraffning kan skilja sig åt beroende på vad personen vill uppnå samt vad den finner är viktigt. Exempel på belöning kan vara erkännande eller status och bestraffningar kan ske genom stigmatisering eller uteslutande (Heidegren, 2009). En individ är därför mer benägen att begå brott om dess normbrytande beteende förstärks (Akers, 2009 s. 51,52).
- *Imitation* - är när en individ observerar andras beteende och dess konsekvenser och tar efter dem. En individ som ofta exponeras för eller observerar brottsliga handlingar är därför mer benägen att begå brott än en individ som inte gör det (Akers, 2009 s. 51,52).
- *Definition* - handlar om att sättet som en individ subjektivt definierar sin situation får betydelse för individens handlingar. Det innebär att en individ vars attityder,

övertygelser, föreställningar och motiveringar gynnar ett avvikande beteende bidrar till en ökad benägenhet att begå brottsliga handlingar (Akers, 2009 s. 51,52).

Akers menar att de processer som får en individ att begå brott är samma processer som får en individ att avstå från att begå brott. Vilken effekt dessa processer har beror på i vilken riktning de är verksamma (Akers, 2009 s. 50). Ju fler av dessa huvudkoncept en individ utsätts för, desto större effekt får de.

3.2 Erkännande

I förklaringen till differentiell förstärkning tas begreppet erkännande upp. För att ge en tydlig bild av vad erkännande bidrar till har jag valt att använda ett avsnitt för att förklara detta mer ingående. Erkännande verkar vara en stark kraft i klottersamhället, förmodligen för att det bidrar till ett identitetskapande.

Om en person varken uppmärksammas positivt eller negativt skapas en osäkerhet kring personens identitet och det kan även försvåra för skapandet av en tydlig identitet (Heidegren, 2009 s. 48). Identitet kan skapas genom grupptillhörighet, då individen tar åt sig av det erkännande eller den missaktning som tillskrivs gruppen (Heidegren, 2009 s. 48,49). Moral är också en del av erkännandet eftersom vi vill bli erkända för våra handlingsvärden. Erkännandet kan ske både genom vår "goda" moral eller vår brist på moral. Inom subkulturer kan hanteringen av eventuell missaktning ske genom att avvisa omvärldens moral och istället leva upp till den moral som finns inom subkulturen (Heidegren, 2009 s. 49).

3.3 Subkultur

Albert K. Cohen studerade hos både Sutherland och Merton, vilket återspeglas i hans eget arbete. Mertons teori om strain finns det tydliga influenser av i Cohens teori om subkultur. Strainteorin kan förklaras kort som att motsättningarna mellan en persons mål och medel kan öka risken för ett avvikande beteende (Sarnecki, 2009 s. 180). Det vill säga, en person som inte har de medel som krävs för att nå framgång kan i frustration ta till illegala medel för att uppnå dessa mål. Cohen ansåg att de normer och värderingar som dominerade i samhället tillhörde medelklassen, och att det därigenom var svårt för arbetarklassen att uppfylla medelklassens mål. Enligt Cohen

är detta något som upptäcks redan i skolåldern då arbetarklassens barn märker att de inte har tillgång till samma medel som medelklassens barn (Sarnecki, 2009 s. 184). Resultatet blev att man formade en separat kultur, en så kallad subkultur. Subkulturen byggde på alternativa normer och värderingar som individerna kunde relatera till, det var med andra ord ett medvetet och aktivt avvisande av de normer och värderingar som medelklassens stod för (Hopkins Burke, 2001 s. 114).

Philip Lalander och Thomas Johansson (2012) menar att personer som tycker om att umgås skapar en slags gruppkultur med gemensamma regler, symboler, värderingar eller attityder som reglerar samspelet mellan dem. Denna gruppkultur skapar in- och utgrupper och ger trygghet till individerna inom gruppen. Att individer väljer att följa gruppen behöver inte förklaras genom ett slags gruppsyck, med rädslan för bestraffning eller att ses som avvikande. Lalander och Johansson (2012) menar att det snarare handlar om att individen gör som de andra för att stärka sin egen identitet.

Grupptillhörighet kan ge en känsla av frihet och makt men också innebära en kontrollförlust. Individens sätt att se på världen kan begränsas av gruppens regler och moral. Hur stor denna begränsning är skiljer sig åt mellan olika grupper (Lalander & Johansson 2012 s. 57). För att förklara en grupps karaktär kan begreppen yttre- och inre konturer användas. Yttre konturer är de gränser som skapas mellan medlemmarna i gruppen och resten av samhället, en grupp som har starka yttre konturer är ofta stabila och påverkas sällan av influenser ifrån omvärlden. Inre konturer är de mekanismer som reglerar medlemmarna inom gruppen, starka inre konturer tyder på att medlemmarna är noga med att följa de regler som finns inom gruppen (Lalander & Johansson 2012 s. 59).

3.4 Neutraliseringstekniker

1957 utvecklade Gresham M. Sykes och David Matza teorin om neutraliseringstekniker. Enligt teorin använder sig gärningspersoner av olika tekniker för att neutralisera omoraliska handlingar och på så sätt hantera den skuld och skam som är kopplad till handlingen. Brottsliga handlingar kan genom olika neutraliseringstekniker rättfärdigas som "acceptabla" samt i vissa fall även ses som "rätta" (Sykes & Matza, 1957 s. 667). Enligt Sykes och Matza (1957) finns det fem huvudsakliga neutraliseringstekniker:

1. *Förnekandet av ansvar* (the denial of responsibility) - individen flyttar över ansvaret för sin handling till yttre krafter som är utom individens kontroll. Det kan handla om att individen haft en dålig uppväxt med frånvarande föräldrar, bor i ett mindre bra område eller hamnat i dåligt sällskap. Individen anses vara hjälplös inför omgivningens tryck, och därför även ansvarslös inför sina egna handlingar (Sykes & Matza, 1957 s. 667).
2. *Förnekandet av skada* (the denial of injury) - individen rättfärdigar sin handling genom att förneka eller förminska den skada som skett. Matza och Sykes menar att den kriminella gör skillnad på om händelsen är olaglig och omoralisk, eller endast olaglig. Ett exempel är skadegörelse som istället för något brottsligt kan förklaras som busstreck och rättfärdigas med att ägaren ändå har råd att återställa skadegörelsen och därför har inte heller någon större skada skett (Sykes & Matza, 1957 s. 667).
3. *Förnekandet av offer* (the denial of the victim) - individen erkänner sitt ansvar för handlingen och den skada som uppstått, men menar att det inte finns något riktigt offer. Istället rättfärdigas handlingen genom att skuldbelägga offret och själv anta rollen som hämnare. Offret har av någon anledning agerat fel och förtjänar att bestraffas. Det kan till exempel handla om en orättvis lärare eller att personen själv medverkat till händelsen genom att delta i ett slagsmål. Förnekande av offret kan även ske genom omständigheterna till handlingen, det kan handla om att offret är okänt eller fysiskt frånvarande, vilket är vanligt vid handlingar som sker mot egendom (Sykes & Matza, 1957 s. 668).
4. *Fördömandet av den som fördömer* (the condemnation of the condemners) - individen flyttar fokus från sina egna handlingar och riktar istället kritik mot de som fördömer dessa handlingar. Det kan exempelvis ske genom att individen anklagar polisen för att vara korrupta och brutala eller genom att anklaga lärare för att favorisera vissa elever framför andra (Sykes & Matza, 1957 s. 668).
5. *Åberopandet av högre lojaliteter* (the appeal to higher loyalties) - individen känner sig tvungen att bryta mot samhällets lagar och regler för att värna om de regler som finns inom den egna gruppen, exempelvis familjen, vännerna eller något slags gäng.

Individen behöver inte nödvändigtvis vara mot samhällets normer bara för att denne väljer att bryta mot dessa utan det kan bero på att den ser gruppens regler och normer som viktigare eller högre stående (Sykes & Matza, 1957 s. 669).

Det har visat sig att neutraliseringstekniker inte alltid är kraftfulla nog att skydda individen mot sina interna värderingar och reaktioner från andra. Slutsatsen är ändå att dessa tekniker av neutralisering spelar en avgörande roll för försvagandet av den effekt som den sociala kontrollen har i samhället. Samt att dessa tekniker bidrar till en eftervalsrationisering som i ett senare skede blir motiv till nya kriminella handlingar (Sykes & Matza, 1957).

4. Metod

Vid metodvalet var min första tanke att jag skulle använda mig av netnografi för att observera diskussionerna kring klotter, främst för att diskussionerna sker på internet. Men då trådarna inte varit aktiva på senaste tiden insåg jag att det egentligen handlade om "död" text och valde istället att göra en innehållsanalys. En innehållsanalys syftar till att beskriva en texts innehåll på ett organiserat sätt, och kan ske både kvantitativt och kvalitativt. Den stora skillnaden på dessa två inriktningar är att den kvantitativa analysen främst används för att räkna eller mäta frekvensen av vissa företeelser medan den kvalitativa analysen syftar till att skapa mer komplicerade tolkningar av texten (Bergström & Boréus, 2005 s. 43,44). Jag har valt att använda mig av en kvalitativ innehållsanalys då det är det som sägs mellan raderna, det underförstådda i texterna som jag anser är mest intressant och bidrar till ett djup i analysen.

4.1 Material

Materialet kommer från internetsidan Flashback som är ett internetforum vars viktigaste funktion är att verka för yttrandefrihet. Tanken med forumet är att det ska fungera som en plats där det är högt i tak och alla åsikter är välkomna, även de som kan ses som avvikande (FB XXX, 2013). På Flashback använder sig deltagarna av ett användarnamn för att publicera inlägg i olika forumstrådar. Anonymiseringen kan bidra till att individerna får utlopp för åsikter som de kanske annars inte hade vågat diskutera. Gömd bakom ett användarnamn kan diskussioner ske med andra likasinnade utan att de påverkar bilden av personen i livet utanför Flashback.

Textmaterialet består av flera diskussionstrådar med inlägg från Flashbackanvändare. Texterna omfattar 348 inlägg från sex olika trådar, vilket består av cirka 31 skrivna sidor. Inläggen varierar i längd, vissa inlägg består av en mening medan andra är längre utläggningar. I de flesta trådarna har diskussionerna pågått under flera år. Den första startades 2002 och den har varit aktiv fram till början av 2015. Under 2007 startade fyra av de sex trådar jag valt att använda mig av och dessa trådar var aktiva fram till 2012-2013. Jag har inte uppmärksammat några direkta skillnader på åsikterna i de nyare inläggen jämfört med de som är skrivna flera år tillbaka. Som jag skrev tidigare är Flashback ett forum med högt i tak och det kan ses på språkbruket i texterna. Allt är tillåtet men det finns en moderator som ibland reglerar diskussionerna. Detta sker främst när dessa hamnar "off topic", det vill säga utanför trådens ämne.

4.2 Urval

De trådar som varit av intresse behandlar moral inom klottervärlden och diskussionerna handlar främst om vad som är legitimt att klottra på och vad som är illegitimt att klottra på. Flashback har ett speciellt forum för graffiti och street art, och det är där jag startat min textinsamling. Trådarnas rubriker har varit den främsta ledtråden för mig, men jag har även funnit material genom länkar som användare tipsat om i sina inlägg. Att få tag i texter har inte varit svårt, det lite mer problematiska har varit att sortera bort sådant som inte är relevant. Rennstam och Wästerfors (2011) menar att syftet med en reduktion är att skapa en bra representation av materialet, för att på bästa sätt kunna återge det på ett selektivt men rättvist sätt. Jag började med att sortera bort inlägg som uppenbart låg utanför mitt ämne, exempelvis en diskussion kring om sprit såldes i sexpack eller inte. Sedan lästes texterna igenom en extra gång för att minska risken att relevanta inlägg sorterades bort. Det var vissa inlägg som från början såg mindre intressanta ut men som i det stora hela ändå bidrog till studien. De inlägg som slutligen behölls var inlägg som jag ansåg representerade mitt material på ett bra och innehållsrikt sätt.

4.3 Genomförande

Inom kvalitativ forskning är det vanligt att ett induktivt tillvägagångsätt används. När analysen sker induktivt innebär det att kodningen inte påverkas eller avgränsas av några förutbestämda begrepp och teorier (Yin, 2011 s. 97). Jag har använt mig av ett induktivt tillvägagångsätt då analysen av texten skett utifrån textens innehåll och inte utefter någon förutbestämd teori. I materialet fann jag bland annat att moral var ett centralt begrepp i frågan och jag tillämpade sedan teorier ut efter mitt material. Materialet har på så sätt styrt mina teori- och begreppsval, inte tvärt om.

Analysen har skett utifrån Ella Danielsons (2013) beskrivning av en kvalitativ innehållsanalys. Analysprocessen började med att jag noga läste igenom det insamlade materialet för att få en helhetsbild av hur diskussionerna om klotter ser ut, samt vidare kunskap om klotter och dess utövare. Sedan sorterade jag bort de delar av texterna som låg utanför mitt ämne, vilket gjordes för att få fram relevant analysmaterial för min studie. Utifrån detta material tog meningsbärande enheter fram som sedan kortades ner för att få fram den huvudsakliga meningen i texten. En meningsenhet är en samling av ord som har ett budskap, men som kan reduceras ner till ett fåtal ord för att beskriva det väsentliga i meningen och skapa ett underlag för kodningen (Danielson, 2013 s. 333). Denna reducerade textmassa utvecklades sedan till koder för att få en överblick av själva innehållet och lättare förstå sammanhanget. Utifrån koderna kunde sedan subkategorier skapas, koder med liknande innehåll hamnade under samma subkategori. Därefter togs kategorier fram baserat på subkategorierna. De kategorier som används i analysen är: "Inlärda värderingar", "Alternativa normer och värderingar", "Neutralisering av handlingen", "Erkännande" och "Risktagande". Vidare skapas ett tema som likt en röd tråd binder ihop de olika kategorierna (Danielson, 2013 s. 333). Temat i min analys är "underliggande orsaker till varför klotter sker på vissa platser". Analysen fokuserar på både bakomliggande och konkreta budskap i texterna vilket innebär att analysen båda är latent och manifest (Danielson, 2013 s. 336).

Tabell 2. Exempel på analysprocessen

Meningsbärande enhet	Kondenserad mening	Kod	Subkategori	Kategori
Som jag tror att jag har skrivit tidigare i tråden så ser jag ingen som helst poäng med att "taga hemma hos folk", dels för att det är respektlöst mot den som bor där, dels för att det inte tjänar något till i mina ögon, för vem kommer att se det mer än den som bor där och eventuellt de som personen anlitar för att ta bort det? Finns ingen rimlig mening i att göra så, alltså.	Inte rimligt att taga hemma hos någon då ingen kommer att se det	Synligt klotter skapar erkännande	Bli sedd	Erkännande
Tänk om alla pengar som går åt till att tvätta bort grafitti kunde användas på något annat som var viktigare för samhället. Skola, sjukvård e.t.c. Hellre bor jag i ett land som är fullt med målningar och som är tryggt, än ett samhälle som är grått och otryggt.	Det är samhällets fel att klotter kostar pengar och på så sätt ses som ett problem	Andras fel att klotter är ett problem	Förflytta ansvar	Neutralisering av handlingen

Tabell 3. Kategorier och subkategorier

Tema	Underliggande orsaker till varför klotter sker på vissa platser				
Kategori	Inlärd värderingar	Alternativa normer och värderingar	Neutralisering av handlingen	Erkännande	Risktagande
Subkategori	Imitation, äganderätt, omgivningens påverkan	Tillhörighet, klasskillnad, dubbelmoral, vi och dom	Förnekar ansvar, förnekar skada, förnekar offer, jämförelse, förflytta ansvar, högre lojaliteter	Bli sedd, identitet, hierarki, negativ uppmärksamhet	Spänning, kompetens, utveckling, status

4.4 Studiens tillförlitlighet

Inom kvalitativ forskning används termerna trovärdighet, pålitlighet, bekräftelsebarhet och överförbarhet för att beskriva studiens vetenskapliga kvalitet. *Trovärdighet* handlar om i vilken grad resultatet är rimligt och på så sätt giltigt. *Pålitlighet* innebär hur tidigare erfarenheter eller förförståelse påverkat analysen samt hur materialet samlats in. *Bekräftelsebarhet* hänger ihop med både trovärdighet och pålitlighet och handlar om i vilken grad forskaren beskrivit hur analysen gått till. Om dessa tre punkter är säkrade kan studiens *överförbarhet* undersökas, vilket avser om resultaten går att överföra till andra grupper (Wallengren & Henricson, 2013 s. 478, 488).

Dessa fyra punkter har jag ämnat säkra genom att först och främst bekanta mig med ämnet för att kunna kontrollera rimligheten i min analys. Jag har strävat efter en öppenhet i min kodning, men min förförståelse inom kriminologi påverkar troligtvis vad jag sett för mönster i texterna och vilka teorier jag valt att applicera. Bryman (2008) menar att det är nästintill omöjligt att inte påverkas av sin egen förförståelse när materialet analyseras. I metoddelen beskrivs både genomförande och material för att skapa en trovärdighet och pålitlighet i min studie. Min undersökning bygger på vissa individers foruminlägg och fångar på så sätt kanske bara en viss typ av klottrare. De som väljer att diskutera klotter och berätta om egna erfarenheter på internet kanske har en större strävan efter att bli sedda och erkända jämfört med de klottrare som inte gör det. Samtidigt visar tidigare studier att erkännande är viktigt för utövarna, så därför anser jag att min studie skulle kunna appliceras även på den större massan.

4.5 Etiska överväganden

De texter som analyseras skulle kunna ses som känsliga då det handlar om brottsliga handlingar samt att texterna troligtvis inte är skrivna för allmänheten utan i första hand för de personer som ingår i diskussionerna. Vetenskapsrådet menar att den som studeras ska informeras och ge sitt samtycke till studien (Lalander, 2015 s. 99). Enligt Code of Federal Regulations är forskning på människor sådan forskning som sker genom interaktion och då bör vissa forskningsetiska koder tillämpas. Om forskningen istället bygger på att analysera arkiverade meddelanden eller dokument som är offentligt tillgängliga samt avstår från att dokumentera identiteterna på de som deltagit i diskussionerna, räknas detta inte som forskning på människor och därför

behöver inte tillstånd insamlas från de som studerats. För forskningsetiska syften kan till och med användningen av vissa interaktioner på nätet likna hur vi använder texter (Kozinets, 2011 s. 193, 194). Flashbacks forum är av en öppen karaktär, vilket innebär att vem som helst kan läsa vad som skrivs utan att logga in eller skaffa sig ett eget användarnamn. Joseph Walther (2002) menar att de som använder sig av offentliga sidor för att kommunicera bör vara medvetna om att dessa system eller sidor i grunden är gjorda för att lagra, överföra eller återanvända kommentarer. Med detta i åtanke har inte något samtycke inhämtats från de som skrivit texterna.

En annan forskningsetisk princip som är aktuell är frågan om anonymitet, eller konfidentialitet. Även om inläggen på forumet hanteras som text är det fortfarande en person bakom varje inlägg. Användarnamn kan vara lika personliga som personens riktiga namn och bör därför behandlas på liknande sätt. Det är inte ovanligt att en person använt sig av samma användarnamn på ett flertal internetsidor under en längre tid eller skapat sig en alternativ identitet på internet. För att ge en viss anonymitet till de personer som skrivit texterna används inga användarnamn i min studie. Däremot finns det en svårighet vad gäller anonymitet på internet då de lätt går att få tag på varifrån ett citat kommer ifrån genom att söka upp citatet på valfri sökmotor (Kozinets, 2011 s. 197,198). Innebär detta att citat bör undvikas? Jag anser att forskningens samhällsnytta går före och för att ge förståelse och kunskap kring hur moral diskuteras har jag valt att använda mig av citat i min studie.

5. Resultat och analys

I detta avsnitt kommer analys och resultat av min studie presenteras. Resultatet är indelat i fem olika kategorier (se tabell 3). Dessa kategorier styrks av citat från texterna. I citaten förekommer viss klotterrelaterad terminologi, läsaren hänvisas därför till bilaga 1 för ett förtydligande av denna.

5.1 Inlärdade värderingar

I speciellt en av trådarna tas flera exempel upp på vad klottrarna själva ser som illegitimt och omoralisk att klottra på. Värt att tillägga är att detta inte är något som alla är eniga om utan jag har valt att ta med sådant som vanligtvis beskrevs i inläggen. Jag har valt att dela upp de föremål eller ställen som anses illegitima i två kategorier,

"respekt" och "privat". Inom kategorin "respekt" är de ställen och de föremål som klottrare undviker på grund av att det är kopplat till starka moraliska känslor. Det är bland annat gravstenar, kyrkor, R.I.P. målningar och historiska föremål, det vill säga saker som har stor betydelse för individen och inte går att ersätta. Inom kategorin "privat" är saker som personbilar, villor och brevlådor. Anledningen till att dessa saker inte klottras på handlar främst om att klottrarna inte vill att någon ska ta klottret personligt (om det inte är det som är meningen) samt att undvika att enskilda personer drabbas.

Visst drabbas hyresrättsägare kostnadsfritt också, men inte i samma utsträckning, då man delar på kostnaderna på alla boende. Dessutom uppfattas inte målningar/klotter på ett höghus som personligt, vilket det lätt kan göra om det är målat på en villa. Så det känns ändå mer accepterat (inte bara i mina ögon) att måla på hyresrätter.

Då många delar samma bild av vad som är legitimt och illegitimt att klottra på skulle det kunna förklaras genom att de lär sig av varandra, men kanske även hur de under sin uppväxt fått lära sig skillnaden på mitt och ditt. Äganderätt tycks ha en viss betydelse i sammanhanget. I texterna beskrivs ofta statligt ägda saker som något samhället äger tillsammans och många anser därför att det är tillåtet att klottra på sådant, då de själva bidrar med skattemedel. Men saker som är privatägda ses inte som legitimt att klottra på, då de själva kan relatera till hur det skulle kännas att bli utsatt.

De flesta är eniga om att kyrkor är något som inte ska röras men åsikterna skiljer sig åt vad gäller moskéer. Enligt Akers (2009) sociala inlärningsteori finns det vissa punkter som avgör om en person kommer ägna sig åt normbrytande beteende eller inte. Individer påverkas av de personer som de har runt sig och beroende på hur dessa agerar eller reagerar på olika handlingar förstärks eller försvagas beteenden. Skillnaden i synen på kyrkor och moskéer skulle kunna förklaras genom denna teori. Då Sverige är ett traditionellt kristet land innebär det troligtvis att majoriteten av klottrarna är uppväxta med kristendomen, och även om de inte är troende själva så finns det en större samhörighet med kyrkor än moskéer. Det är då möjligt att de från sin uppväxt identifierat kyrkan som något heligt och därför ser det som omoraliskt att klottra på en kyrka, medan de saknar samma koppling till moskén och därför ser det som mindre fel att klottra på moskén. Klottrare med muslimsk bakgrund kan på motsvarande sätt tänkas göra en omvänd värdering.

5.2 Alternativa normer och värderingar

Enligt Cohen skapas subkulturer på grund av att individer från de lägre klasserna har svårt att uppfylla medelklassens dominerande normer och värderingar (Sarnecki, 2009 s. 184). De skapar därför en alternativ kultur som de själva kan relatera till och avvisar på så sätt de dominerande värderingar och normer som råder i samhället (Hopkins Burke, 2001 s. 114). När det diskuteras om vad som får klottras på och inte kan jag se en motsättning mot det etablerade samhället, då allt som är statligt ägt anses vara fritt fram att klottra på samt att de med mycket pengar kan "förtjäna" en tag. Cohens förklaring skulle därför kunna passa bra in på vissa individer inom denna subkultur, men samtidigt kan ingen klassbenämning göras på personerna bakom texterna och därför kan Cohens teori inte appliceras fullt ut. Följande citat är ett exempel på hur denna motsättning kan ses i texterna.

...de svenska kommunerna betalar multum med pengar för modern konst...som möjligtvis uppskattas av "de mer sofistikerade" dvs. kostymnissar och allmänt stela lättpåverkade svenssons (som fö. har råd att påkosta detta på privat nivå men väljer att missbruka sin makt istället) men som i största allmänhet är kladd som de flesta tycker fyller noll funktion och bara är ihopslängt av någon kass kändiskonstnär. graffiti är konstverk som det har lagts ner mycket arbete och efarenhet i och som dessutom har högt konstnärligt värde (enligt min logik).

Däremot finns en tydlig kulturtillhörighet i texterna, klottrare använder ofta "vi" i beskrivningen av sig själva och benämner andra som "Svenssons". På så sätt skapas en distans mellan klottrarna och de "vanliga" medborgarna. Det finns även alternativa normer och regler inom kulturen som, enligt deltagarna, bör följas om man vill bli sedd som en seriös klottrare. Följande citat beskriver några av de regler som eftersträvas.

Spitta inte om inte nödvändigt...Rör inte veteranmålningar (snackar målningar som suttit i iaf 20 år) Gola inte. På fames / lagliga väggar gäller rangordningen att inte måla över någon som är bättre än du...

Samtidigt skapar subkulturens alternativa normer en diskussion kring dubbelmoral. Klottrarnas moral ifrågasätts då de är noga med att följa sina interna regler medan de struntar i samhällets förbud av klotter. Den höga moralen inom gruppen och den bristande moralen mot samhället är svår att förstå för de utanför subkulturen och därför används begreppet dubbelmoral.

...frågan handlar om att graffare nästan stolt deklarerar att de skiter i lagar och

regler samtidigt som de själva anser att andra ska följa en oskriven regel om tags. Man kan inte med ena handen rata regler och med andra handen skapa dem.

Hur stabil och sluten en grupp är beroende på hur starka de yttre och inre konturerna är (Lalander & Johansson, 2012 s. 59). Det finns vissa saker som talar för att klottergruppen i det stora hela inte är särskilt sluten, då åsikterna ofta går isär och är spretiga. Dock finns det fortfarande vissa regler som många håller hårt på. Jag tolkar det som att det finns en uppdelning av gruppen, där mindre grupper, så kallade crews, är de som verkar ha starkast sammanhållning medan andra är mer löst kopplade till varandra.

5.3 Neutralisering av handlingen

Neutraliseringstekniker är ett vanligt förekommande inslag i trådarna. Handlingen neutraliseras och ger på så sätt utövaren en känsla av moral och rätt (Sykes & Matza, 1957). Alla Sykes och Matzas (1957) fem tekniker samt Taylors (2014) teknik, "förnekande genom jämförelse" har identifierats i texterna.

I en av trådarna kretsar diskussionerna främst kring om det är okej att klottra hemma hos någon. Detta är något som fördöms av majoriteten, men i några inlägg beskrivs hur klotter skett inomhus på fester och liknande men att detta berott på berusning av antingen alkohol eller annat rusmedel. "Jag kan inte ansvara för vad jag gör på fyllan". Jag anser att tekniken "förnekande av ansvar" kan appliceras på detta citat, då alkoholen tycks vara den bakomliggande orsaken till att individens moraliska syn förändras. Sykes och Matza (1957) förklarar tekniken "förnekade av ansvar" som att ansvaret flyttas till yttre krafter som individen själv inte kan kontrollera. Sykes och Matza hade kanske inte sett på alkohol som en yttre kraft då det är något individen själv konsumerat. Men enligt min tolkning anser jag att en individ som skyller på alkohol även förnekar sitt eget ansvar. I diskussionerna är det ingen som reagerar mot dessa rättfärdiganden, så min tolkning är att det ses som legitimt att skylla sina handlingar på alkohol och att handlingar som skett under berusning inte påverkar synen på individens moral.

Två andra neutraliseringstekniker som ofta förekommer i texterna är "förnekande av skada" samt "förnekande av offer". Flera av de som klottrar anser sig inte gjort något

fel eftersom ingen kommit till skada, tvärt om menar vissa att de istället gjort något bra. Denna tankegång är tydlig i följande citat, ”Det är lite färg på en yta, ingen egentlig skadegörelse enligt mig utan snarare försköning”. Genom att se klotret på ett sådant sätt rättfärdigar de sina handlingar.

"Förnekande av offer" kan tydligt urskiljas bland inläggen, främst handlar det om att personen i fråga anses ha råd att betala för saneringen och tar därför ingen större skada av handlingen. Detta kan förklara varför kollektivtrafik ofta utsätts för klotter, samtidigt som det finns en relativ enighet kring att personbilar är fel att klottra på. En huvudregel som många klottrare följer är att det inte ska drabba någon privat. Om det exempelvis klottras på en villa så är den en familj som personligen drabbas av handlingen, jämfört med om det sker på en hyresrätt där ingen specifik person drabbas. Men å andra sidan finns det en tvetydighet i dessa moraliska ståndpunkter. En av användarna lyfter fram detta problem.

Jag har hela mitt liv bott i hyresrätter, mestadels i så kallade miljonprojekt och varje bit av klotter på fasaderna har visat sig i hyreshöjningar och även en gång i en direkt påtvingad insamling i huset. Så att tro att vi hyresrätter (som ofta, inte alltid, har lägre inkomster) inte "drabbas" på ett liknande sätt som borgaren i sin villa gör är fel.

Synen på att det är okej att utsätta de som har råd krockar med synen på att det är okej att klottra på hyresrätter. En förklaring till att privata saker undviks och att mer allmänna saker klottras på kan vara att offret blir så mycket tydligare när klotret sker på en privat egendom. Om handlingen sker mot många personer samtidigt blir skadan inte lika stor för individerna och på så sätt neutraliseras det omoraliska i handlingen.

Hur offret agerar har även en stor påverkan på om handlingen anses fel, och det gäller även i förmodat privata sammanhang.

Om personen förtjänar det så varför inte. Har tänkt på det många gånger men vill inte göra det 'bara för att', ska jag göra det ska jag göra det för att den som har festen är ett jävla kukhuvud.

Det är vanligt vid neutraliseringstekniken "förnekande av offer" att ansvaret flyttas över till offret själv med motiveringen att denne förtjänar handlingen. Har offret gjort

något som förövaren anser är fel, så kan detta användas för att sudda ut offerstatusen och på så sätt rättfärdiga handlingen (Sykes & Matza, 1957 s. 668).

Inläggen syftar ofta till att försvara klotter och försvara sina egna handlingar. Genom att kritisera de som fördömer klotteret förflyttar klottraren fokus från sin egen handling och fokuserar istället på fördömarens felande (Sykes & Matza, 1957 s. 668). Denna neutraliseringsteknik är tydlig i följande citat;

Debatten om graffiti är fruktansvärt ytlig och ointressant. På ena sidan en bunt förtorkade svenssons som har hittat något att skylla bristande moral och allmän oordning i samhället på, medan de själva skattefuskar för miljarder mer än vad skadegörlese någonsin kommer att kosta, eller tär på samhället på andra sätt.

Klottersamhället beskrivs i texterna som ett alternativt samhälle, en subkultur, med egna regler och värderingar (Hopkins Burke, 2001). För medlemmarna står subkulturen högre än det vanliga samhället och det anses därför viktigare att värna om klotterkulturen än om samhällets lagar och regler. Neutraliseringstekniken "åberopande av högre lojaliteter" bygger på detta tankesätt. Genom att se subkulturen som viktigare än samhällets lagar neutraliseras den brottsliga handlingen mot samhället i förmån till den egna gruppen (Sykes & Matza, 1957 s. 669). Detta citat visar hur tankarna kan gå inom gruppen.

För att graffiti ska fungera måste alla helt enkelt följa vissa mallar och regler. Att man begår ett brott har inget med saken att göra. Det som är viktigare är att graffiti världen fungerar

I diskussioner kring vad som är fel att klottra på fördöms vissa beteenden. Det är inte ovanligt att klottrare jämför sig med varandra för att på så sätt kunna rättfärdiga sina egna handlingar. Tekniken "rättfärdigande genom jämförelse" går att applicera här (Taylor, 2014).

Har och kommer aldrig måla på någons privata egendom, det är jävligt ,respektlöst, taskigt, fult, barnsligt, det är bara 12åringar som vill vara tuffa som bombar någons privata villa eller bil,

En person som klottrar på privatägda saker blir i denna jämförelse sedd som, omoralisk medan en person som endast klottrar på statligt ägda saker ändå innehar en viss moral. En annan variant som jag anser skulle kunna innefattas av denna teknik är

då klottrare rättfärdigar sina brottsliga handlingar med att icke-klottrare också begår brott. Saker som fildelning, fortkörning och skattebrott jämföras med klotter.

Finns inte många "normal" svenssons som inte någonsin i sina liv gjort olagligheter som kan kosta samhället pengar, och dom är ju givetvis inte morallösa individer som ska avrättas för det. Då skulle vi inte ha många politiker och samhällsledare kvar i livet, inte heller så många såkallade "normal svenssons" heller för den delen.

Samtliga neutraliseringstekniker bidrar till att skapa en rationalitet i handlingarna, vilket kan motivera klottraren till att begå nya kriminella handlingar (Sykes & Matza, 1957). I texterna beskrivs upprepade klotterrelaterade brott och i vissa fall har klottrarnas ansvar i handlingarna nästintill suddats ut.

5.4 Erkännande

Att vinna erkännande är något många klottrare strävar efter, det är även en viktig del för identitetskapandet och kan ske genom både erkännande och missaktning.

Missaktning kan ske både genom en aktiv och en passiv form, där den aktiva formen innebär ett starkt ifrågasättande medan den passiva formen kan yttra sig i ett icke-erkännande. Missaktning behöver nödvändigtvis inte betyda något dåligt, för en del kan missaktning ses som ett negativt erkännande, vilket innebär att individen uppmärksammas för det den gör och blir på så sätt inte socialt osynlig (Heidegren, 2009 s. 43). Detta citat är ett exempel på erkännande genom aktiv missaktning.

...vad jag läst här på FB tycker flera att skolor och dagis ska låtas bli. jag kan gå med på dagis, trots att jag dragits några tags på ett dagis som fick lite uppmärksamhet i en lokal tidning...

Tidningens negativa publicering är en form av missaktning, vilket skapar ett erkännande för personen som tillskrivs en viss identitet. Erkännande genom missaktning är inte alltid lika eftersträvat som erkännande via gruppens positiva moral. I flera av inläggen framkommer vikten av att inte skapa en allt för negativ bild av klotter i samhället. Om en individ gör något så omoraliskt som att klottra på en kyrka smutskastar den hela gruppen och riskerar samtidigt att skada sin egen identitet inom gruppen. Moralen inom gruppen samt allmänhetens syn på klottrares moral är då viktigare att upprätthålla än att erhålla erkännande genom missaktning.

Å andra sidan är erkännandet ibland viktigare än moral, vilket framkommer tydligt i diskussionen kring vad som är legitimt att klottra på och inte. Det som är längs linjen,

alltså en plats som är synlig från tåg- eller tunnelbansspåren, klottras det på även om det annars ses som moraliskt fel att klottra på.

Så länge det syns, jag skulle inte gå och måla ett privathus uppe i norrland ute i skogen, isåfall en piece på ett hus som ligger nära en bil-väg, eller något.

Vikten att bli sedd går här före moralen. Men individens syn på sin egen moral behöver inte nödvändigtvis påverkas. Handlingen kan ses som rationell för individen på grund av att den bidrar till att skapa en identitet (Johnson, 2007).

5.5 Risktagande

Det finns tydliga skillnader på var klottrare väljer att måla. Vissa anser att det är spänningen som är det viktiga jämfört med andra som hellre tar god tid på sig för att få till en bra målning. Detta kan förklara varför klotter sker på så olika platser, liksom Lyngs (1990) studie om edgework finns ett tydligt risktagande i klottersamhället. Risker som alla klottrare tar är den ekonomiska, då de kan dömas till stora skadestånd men även fysiska risker är involverade i klotter. Det handlar inte bara om risken att åka fast risken att skada sig ökar när klotter sker kring exempelvis tågspåren. Lyng beskriver hur individer söker sig till större utmaningar för att komma så nära gränslinjen mellan kontroll och icke-kontroll utan att gå över den. När en utmaning är avklarad skapas en känsla av självförverkligande och utveckling hos utövaren. Liknande känslor kan ses hos klottrare. Detta citat är ett exempel på vad många klottrare vill komma åt genom att klottra på riskfyllda platser.

Adrenalin att springa mellan vagnar och hålla koll på 3 saker samtidigt innan känslan av att man kan köra infinner sig. Definitivt adrenalin som driver klottrare vidare, men sedan är det också någon sorts utveckling från individens sida...

Rishtagandet kan ses som en rationell handling för individen då känslan av självförverkligande och erkännande väger tyngre än vad misslyckandet för med sig. I texterna kan jag urskilja en mindre avskräckande syn på straffet och statistik visar på en mycket låg uppklärningsprocent för denna typ av brott (Alvant, 2012). När straffet vägs mot de fördelar som klotter skapar för individen blir handlingen rationell för individen.

Häktad blir man väl om det är risk för att bevis undanröjs/förstörs. Så det beror nog på vem som åker fast ja..."Mac was here" får nog bara en smäll på pungen så är han ute igen medans dom lite tyngre grabbarna snällt får sova borta några dagar

I texterna beskrivs platser som är synliga men svåråtkomliga som mest åtråvärda, vilket kanske förklarar varför dessa platser kallas för "fame". "Fame" är något som många strävar efter och det är på dessa platser man vill synas. I texterna kan en viss hierarki urskiljas, och för att arbeta sig uppåt bör man inneha en speciell kompetens. Antingen genom skicklighet i sitt målande, kunskapen att klottra på svåråtkomliga platser utan att bli tagen eller genom att producera klotter på många olika platser.

Jag skulle t.e.x avråda dig från att "spitta på en Y2K eller en PMS målning då dessa är några av dom största i sverige Men är de bara en sketen liten toy som varit där med witeboard penna kan du självklart spitta över den...

Liknande hierarkier kan ses bland fallskärmshoppare som utövar edgework. Lyng (1990) beskriver hur kunskap och kompetens skapar en slags elitistisk orientering inom gruppen.

6. Sammanfattande diskussion

Syftet med studien var att genom en kvalitativ innehållsanalys undersöka hur moral och rationalitet påverkar vad klottrare ser som legitimt kontra illegitimt att klottra på. Då klotter oftast syns på statligt ägda saker samt saker tillhörande storföretag, men sällan på privatägda saker som bilar och villor, skapade detta en fundering kring varför det är så. Genom att titta närmare på inlägg kring klotter som publicerats på forumet Flashback gavs en inblick i hur klottrarna själva såg på saken.

I mitt empiriska material fann jag fem olika punkter som alla hade en påverkan på var klottrare valde att klottra. Den första punkten handlar om inlärd värderingar. Då det finns en relativt samstämmig syn på att klotter på privatägda saker är fel men klotter på statligt ägda saker är legitimt, kan detta förklaras med att klottrare lär sig av varandra. Genom imitation eller differentiell förstärkning, då vissa beteenden belönas och andra bestraffas inom klottersamhället, lär sig klottrare vilka beteenden som är legitima och inte. Den sociala inlärningsteorin förklarar inte bara varför personer väljer att begå brott, den förklarar också varför en person väljer att avstå från att begå brott (Akers, 2009). I diskussionen kring klotter på kyrkor och moskéer kunde många av klottrarna identifiera sig med kyrkan och ansåg därför att den var fel att klottra på, samtidigt som de ansåg att moskéer var legitimit att klottra på. Det kan förklaras genom att dessa individer växt upp med en omgivning som definierat kyrkan som

något betydelsefullt. Varför det anses fel att klottra på privatägda saker kan förklaras med en tidig inlärning, men i texterna kopplades denna uppdelning mellan privat och statligt ofta ihop med synen på moral. Genom att undvika privatägda saker kunde klottrarna upprätthålla en viss moral, trots att själva klottrandet är en omoralisk handling.

I texterna gick det att se en viss motsättning mot det etablerade samhället och en samhörighet bland klottrarna som kunde kopplas till begreppet subkultur. Cohen beskrev subkultur som ett alternativt kultur som skapades av individer som inte kunde uppfylla det rådande klassamhällets mål och krav (Sarnecki, 2009). Det finns vissa delar i texterna som tyder på att klottrandet som sker mot statligt ägda saker och saker tillhörande rika personer är en del i kampen mot det etablerade samhället. Å andra sidan finns det beskrivningar som tyder på att statligt ägda saker klottras på för vi alla är med och betalar för det, även klottrarna själva. De skilda synsätten visar på att klottrare inte är en särskilt sluten grupp, då åsikterna är spretiga och ibland går isär.

Neutraliseringstekniker är vanligt förekommande i mitt material. Klotter är något olagligt och ses av många i samhället som omoraliskt, vilket gör att handlingen skapar en känsla av skuld och skam. För att kunna skydda sig från dessa känslor och på nytt begå liknande handlingar är tekniker för neutralisering en användbar metod. Genom dessa tekniker kan även handlingar som majoriteten av gruppen ser som fel rättfärdigas, och individen kan upprätthålla sin moral. I materialet förklarades olagliga och omoraliska handlingar genom exempelvis att själva handlingen inte var fel då offret förtjänade, det eller att alla begår brottsliga handlingar någon gång. Dessa bortförklaringar verkade godtagbara i diskussionerna då de sällan möttes av motargument, vilket kan tyda på att neutraliseringstekniker är ett normalt sätt att hantera skuld och skam inom klottersamhället och metoden ifrågasätts därför inte inom gruppen.

Inom klottersamhället finns en viss hierarki och en strävan efter att klättra i hierarkin, vilket individer uppnår genom att skapa sig en identitet som är fördelaktig inom klottersamhället. Att vinna erkännande är något som är centralt i diskussionerna kring klotter. Men erkännande söks ibland även genom missaktning, och det handlar då främst om en missaktning från allmänheten. I analysen fann jag att erkännande från

gruppen skapades främst genom att klottra på svåråtkomliga platser eller genom att göra stora välgjorda målningar. Detta kan vara en förklaring till varför klotter finns på så många olika platser. De välgjorda målningarna finns ofta på platser där risken att bli påkommen är liten, jämfört med riskfyllda platser så som tågstationer eller liknande där risken att bli påkommen är betydligt högre. Risktagande är ett begrepp som förklarar varför vissa platser är mer eftertraktade än andra. Klotter som sker på riskfyllda platser uppmärksammas mer inom gruppen och själva risktagandet skapar adrenalin och spänning, vilket många beskriver som anledningen till att de klottrar. Då klotter även fyller en funktion av samhörighet och identitetskapande ses handlingen som rationell för klottrarna. Genom att se till de funktioner som klotter fyller för individen rationaliseras handlingen och ger motiv till nya klotterrelaterade handlingar.

Syftet med studien var att ta reda på varför vissa föremål klottras på och andra inte, samt hur moral och rationalitet påverkar klottrare i sitt val av vad de väljer att klottra på. Genom att komplettera studien med intervjuer skulle en mer utvecklad och fördjupad förståelse för fenomenet kunna skapas. Jag anser att det behövs mer forskning inom detta område då forskning kring den subjektiva och gruppsammanhållande sidan av klotter är relativt outforskad.

Referenser

Böcker och artiklar

Akers, R (2009). *Social Learning and Social Structure: A General Theory of Crime and Deviance*. New Brunswick, Transaction Publishers.

Alvant, P (2012). Skadegörelse. I: Johanna Hagstedt (red.) *Brottsutvecklingen i Sverige 2008–2011*. Rapport 2012:13 s.195-210, Brottsförebyggande rådet.

Andersson, P (2005). *Medan Svensson åt plankstek: en reseberättelse om graffitins hemliga värld*. Nordstedts förlag, Stockholm

Bergström G, Boréus K (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Studentlitteratur, Lund

Bryman, A (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber, Stockholm

Cromwell P, Thurman Q (2003). The devil made me do it: use of neutralizations by shoplifters. *Deviant Behavior*. Vol. 24(6), 535–550

Danielson, E. (2013). Kvalitativ innehållsanalys. I: M. Henricsson (red.), *Vetenskaplig teori och metod. Från idé till examination inom omvårdnad* (s. 329-342). Studentlitteratur, Lund

Hedegaard, M (2014). Exploring tension and contradictions in youth's activity of painting graffiti. *Culture & Psychology*. Vol. 20(3), 387–403.

Heidegren, C-G (2009). *Erkännande*. Liber, Malmö

Hollari, S (2003). *Klotter - En inventering av förebyggande åtgärder*. Brottsförebyggande rådet

Hopkins Burke, R (2001). *An introduction to criminological theory*. Willan Publishing, Cullompton.

Johnson, M (2007). Graffiti – utifrån målarnas synvinkel. I: Estrada och Flyghed (red.) *Den svenska ungdomsbrottsligheten* (s. 249-273). Studentlitteratur, Lund.

Kozinets, R (2011). *Netnografi*. Studentlitteratur, Lund

Lachmann, R (1988). Graffiti as career and ideology. *American Journal of Sociology*. Vol. 94(2), 229-250.

Lalander, P (2015). Observationer och etnografi. I: Görän, A & Svensson, P (red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 93-113). Liber, Stockholm

Lalander, P, Johansson, T (2012). *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Studentlitteratur, Lund.

Lyng, S (1990). Edgework: A Social Psychological Analysis of Voluntary Risk Taking, *American Journal of Sociology*. Vol. 95(4), 851-186

Regeringens proposition 2002/03:138. *Åtgärder mot klotter och annan skadegörelse*.

Ring, J (2013). *Brott bland ungdomar i årskurs nio, Resultat från Skolundersökningen om brott åren 1995–2011*. Rapport 2013:3, Brottsförebyggande rådet.

Sarnecki, J (2009). *Introduktion till kriminologi*. Studentlitteratur, Lund.

Sykes G, Matza D, (1957). Techniques of neutralization: A theory of Delinquency. *American Sociological Review*. Vol. 22(6), 664-670

Taylor, E (2014). Honour among thieves? How morality and rationality influence the decision-making processes of convicted domestic burglars. *Criminology & Criminal Justice*. Vol. 14(4), 487-502

Wallengren, C, Henricson, M (2013). Vetenskaplig kvalitetssäkring av litteraturbaserat examensarbete. I: M. Henricsson (red.), *Vetenskaplig teori och metod. Från idé till examination inom omvårdnad* (s. 482-496). Studentlitteratur, Lund

Walther, J (2002). Research ethics in Internet-enabled research: Human subjects issues and methodological myopia, *Ethics and Information Technology*. Vol. 4(3), 205–216

Yin, R (2013). *Kvalitativ forskning från start till mål*. Studentlitteratur, Lund.

Internetbaserade sidor

Brå (2008). *Myndigheterna upptäcker fler brott*.

<https://www.bra.se/bra/nytt-fran-bra/arkiv/nyheter/2008-01-15-myndigheterna-upptacker-fler-brott.html> (hämtad 2015-11-29)

Brå (2015). *Klotter/skadegörelse*.

<https://www.bra.se/bra/forebygga-brott/klotter-skadegorelse.html> (hämtad 2015-11-11)

FB XXX (2013). *Flashback: de första 30 åren [1983-2013.]*

<http://www.flashback.se/flashbacks-historia> (hämtad 2015-12-01)

Nationalencyklopedin, *etik*.

<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/etik> (hämtad 2015-12-04)

Nationalencyklopedin, *graffiti*.

<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/graffiti> (hämtad 2015-12-04)

Nationalencyklopedin, *klotter*.

<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/klotter> (hämtad 2015-12-01)

Nationalencyklopedin, *moral*.

<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/moral> (hämtad 2015-12-04)

Polisen (2014). *Skadegörelse och klotter - Lagar och fakta*.

<https://polisen.se/Lagar-och-regler/Om-olika-brott/Skadegorelse/> (hämtad 2015-11-18)

Bilaga 1 - Terminologi

- Bomba - Att skriva sin tag på så många ställen som möjligt
- Buffa - Klottersanering
- Crew - Ett gäng målare som är mer eller mindre seriösa och sammanslutna och som ibland målar tillsammans.
- Fame - Ära och ryktbarhet som åstadkoms genom att producera många målningar eller genom att placera stora välgjorda målningar på svåråtkomliga ställen.
- Piece - En stor bild med bokstäver som huvudmotiv, har ofta figurativa inslag. Utförs med sprayfärg i flera olika färger för att ge en effektfull målning.
- Skills - Skicklighet eller färdighet.
- Spitta - Att förstöra någon annans målning. Kan ske genom tags, throw-ups eller genom att någon bara drar ett streck över målningen.
- Tag - Målarens signatur eller logotyp. Den skrivs med spray eller penna i en och samma färg.
- Throw-up (t-ups) - Skissartad och enkel målning som ska göras snabbt. Mer en markering än en färdiggjord målning då syftet är att ta plats.
- Toys - Ny och oerfaren målare
- Writer/målare - Vad de kallar sig själva. Writer är det internationella ordet för klotter- och graffitimålare medan målare är den svenska motsvarigheten. Även Graffare är ett ord som de använder för att beskriva sig själva. (Andersson, 2005).

Bilaga 2 - Populärvetenskaplig framställning

Varje år läggs stora summor på sanering av klotter. De som utsätts mest för klotter är företag inom trafik och transport och även fastighetsägare, däremot är det sällan personbilar och villor blir klottrade på. Varför är det så?

Tidigare forskning har främst fokuserat på det brottsförebyggande arbetet när det kommer till fenomenet klotter. I min studie kommer jag istället fokusera på hur klottrare ser på moral och vad det är som gör att vissa saker anses okej att klottra på medan andra saker inte är okej. Syftet med min studie är att bidra till en ökad kunskap kring hur klottrare resonerar när det kommer till vad de väljer att klottra på. För att undersöka detta har jag valt att analysera innehållet i texter som består av inlägg på forumet Flashback. Inläggen är främst skrivna av personer som klottrar och behandlar bland annat deras syn på moral och var de anser är okej att klottra på och inte. Fördelen med denna metod är att jag som forskare inte påverkar mitt material. Då de som skrivit foruminläggen inte själva vet om att dessa inlägg blir studerade anser jag att materialet ger en tillförlitlig bild av hur ämnet diskuteras bland klottrare.

Analysen resulterade i fem olika punkter som alla hade en påverkan på var klottrare valde att klottra, dessa är: inlärd värderingar, alternativa normer och värderingar, neutraliseringstekniker, erkännande och risktagande. I materialet fanns en relativt samstämmig bild av att det som ansågs okej att klottra på var främst statligt ägda saker eller saker som tillhörde större företag. Det som sågs som fel att klottra på var kyrkor, gravstenar, gamla föremål och privata saker så som villor och bilar. Då det finns en relativt samstämmig syn på att klotter på privatägda saker är fel men klotter på statligt ägda saker är okej, skulle detta kunna förklaras genom att klottrare lär sig av varandra. Genom att vissa handlingar belönas och andra bestraffas lär sig individen vad som är okej och inte. Moral har också en stor påverkan på uppdelningen mellan privat och statligt, genom att undvika privatägda saker kan klottrarna upprätthålla en viss moral trots att själva klottret är en omoralisk handling

Det finns det en viss motsättning mot det rådande samhället då klottrarna skapat en alternativt kultur med egna regler och värderingar. Vissa delar i texterna tyder på att klottret som sker mot statligt ägda saker och saker tillhörande rika personer är en del i

kampen mot det rådande samhället. Å andra sidan finns det beskrivningar som tyder på att statligt ägda saker klottras på för att det inte skadar någon enskild person då vi alla är med och betalar för det, även klottrarna själva. De skilda synsätten tyder på att klottrare inte är en särskilt sluten grupp då åsikterna är spretiga och ofta går isär.

Klottrarna använde sig ofta av olika tekniker för att neutralisera sina handlingar. Teknikerna gör att klottraren kan neutralisera den skuld och skam som en omoralisk handling skapar. I vissa fall kan teknikerna skapa en känsla av att individen gjort något som under omständigheterna var acceptabelt eller rätt. Exempel på dessa tekniker är "förnekande av skada" och "förnekande av offer", vilket kan yttra sig genom att klottraren anser att personen som utsatts för handlingen hade varit elak och hade mer än råd att sanera klotret. På så sätt förnekas både skadan och offret, och klottraren kunde upprätthålla sin moral.

En annan förklaring till varför det klottradas på vissa ställen är strävan efter erkännande. Erkännande kan bidra till ett identitetskapande och kan erhållas genom både negativ och positiv uppmärksamhet. Inom gruppen är det främst den positiva uppmärksamheten som är eftersträvad då klotter på statligt ägda platser som är svåra att komma åt bidrar till erkännande och identitetskapande för individen. Klottrare kan även söka negativ uppmärksamhet från omgivningen och klottrar därför på saker som upprör allmänheten. Risktagande är också ett centralt begrepp inom klottersamhället, klotter som sker på riskfyllda platser uppmärksammas mer och själva risktagandet skapar adrenalin och spänning, vilket många beskriver som anledningen till att de klottrar.

Denna studie kan bidra med en ökad insikt i hur klottrare tänker när de begår brottsliga handlingar. Jag anser att det behövs mer forskning inom detta område då just denna sidan av klotter är relativt outforskad.